

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У науково-методичній статті представлені результати аналізу досліджень зарубіжних та вітчизняних учених з проблеми розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі. Подане авторське трактування поняття «соціальна компетентність фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти» як умінь та навички вирішувати соціальні проблеми у медичній галузі, брати участь у складній системі міжособистісних відносин між фахівцями медичної галузі, між фахівцем медичної галузі та пацієнтом із його рідними, між фахівцем медичної галузі та керівництвом медичної установи. Висвітлені можливості закладів післядипломної освіти з розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі (врахування психологічного та соціологічного наукового знання при розробці освітніх програм підготовки фахівців медичної галузі, використання різних форм та методів роботи, сприяти самоосвіті фахівців медичної галузі).

Ключові слова: компетенція, компетентність, соціальна компетентність, фахівець медичної галузі, система післядипломної освіти.

Вступ. Реформування системи охорони здоров'я спрямоване на переосмислення ролі фахівців медичної галузі та висуває нові вимоги до рівня сформованості професійних компетентностей, до багаторівневої підготовки «висококваліфікованих спеціалістів, які успішно конкурують на ринку праці, здатні безперервно вдосконалювати свої професійні та універсальні знання, професійно саморозвиватися тощо» (Харківська, 2021, с. 346). Оскільки фахівець медичної галузі має володіти сукупністю соціальних, когнітивних та емоційних навичок, що є необхідними для успішної соціальної адаптації, контролю соціальної ситуації та професійної діяльності, співробітництва з колегами, пацієнтами тощо, то виникає необхідність розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі, зокрема під час післядипломної освіти.

Феномен соціальної компетентності є об'єктом дослідження багатьох українських науковців. Н. Борбич (2014) вивчала питання соціальної компетентності в історичному контексті; С. Соболева (2018) обґрунтувала переваги формування соціальної компетентності, визначила структуру та схарактеризувала основні проблеми її формування; Н. Глебова (2018) ґрунтовно проаналізувала підходи та функції соціальної компетентності у структурі соціалізації особистості; О. Варецька (2012) з'ясовувала особливості розвитку соціальної компетентності педагогічних фахівців за допомогою використання медіазасобів; М. Гончарова-Горянська (2004) досліджувала сутність та зміст соціальної компетентності дітей дошкільного віку, визначила шляхи її розвитку; І. Курліщук та В. Шwirка (2021) визначили й теоретично обґрунтували педагогічні умови розвитку соціальної компетентності майбутніх фахівців засобами волонтерської діяльності. Розвиток соціальної компетентності фахівців медичної галузі досліджували такі сучасні вчені, як: Л. Лимар (2019) проаналізувала структуру професійної, соціальної компетентностей та визначила поняття соціальної компетентності сімейного лікаря як єдність його знань, умінь та навичок; Т. Шевчук та С. Хлестова (2021) визначили науково-теоретичні основи становлення соціокомунікативної компетентності у майбутніх фахівців медичної галузі та інші. А. Могильник, Н. Адамчук та О. Бодулев (2021) досліджували особливості вищої медичної освіти в аспекті безперервного професійного розвитку фахівців медичної галузі, визначили професійні компетентності та їх види.

Наступним етапом безперервного медичного навчання є післядипломна медична освіта, під час якого фахівці набувають досвід міжособистісної професійної взаємодії, поглиблюють рівень практичної підготовки, набувають різноманітних компетенцій у межах конкретної лікарської спеціальності. В цьому контексті виправданим є те, що системою післядипломної підготовки фахівців медичної галузі передбачено саме

підвищення рівня їхньої соціальної компетентності (*Післядипломна освіта лікарів*, 2019). Поступовий розвиток соціальної компетентності фахівців медичної галузі забезпечує високий рівень якості міжособистісного професійного комунікування та є невід'ємною складовою загальної професійної культури, здатності до саморозвитку та самоосвіти. Проте, з короткого огляду наукових розвідок зрозуміло, що проблеми цілеспрямованого розвитку соціальної компетентності медичних працівників в умовах післядипломної освіти приділяється замало уваги. Такий стан зумовив активізацію нашої науково-пошукової діяльності за визначеною проблематикою.

Метою статті є висвітлення змісту та сутності поняття «соціальна компетентність фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти»; визначення принципів і компонентів розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти; висвітлення можливостей розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти.

Метододослідження: аналіз наукових джерел для визначення сутності ключових понять; систематизація висвітлених трактувань та узагальнення у авторському визначенні ключових понять та компонентів розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти, аналіз власного педагогічного досвіду для акумуляції ефективних засобів розвитку соціальної компетентності.

Загальнонаукові підходи до визначення дефініції «соціальна компетентність». На початку викладу дослідження важливо встановити термінологічну відповідність та з'ясувати сутність понять «компетенція» та «компетентність» в медичній галузі. С. Соболева (2018) визначає компетенцію як сукупність знань, умінь та навичок, що зумовлена вимогами професії та є необхідною для успішної професійної діяльності. С. Архангельський (1980) трактує поняття «компетенція» як знання й уміння фахівця з певної галузі науки, культури чи техніки. Поняття «компетенція» визначають як характеристики вимог до людини, що можуть забезпечувати її компетентність у конкретній діяльності. Тобто компетенція – це здатність здійснювати певну професійну діяльність, спираючись на власний досвід (знання, уміння та навички) (Могильник, 2021). Отже, під поняттям «компетенція» будемо розуміти сукупність взаємозалежних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що необхідні для якісної продуктивної діяльності.

Дж. Равен (2001) уважав, що компетентність – це особливість людини, що потрібна для ефективної діяльності у конкретній професійній галузі, що містить спеціальні знання, уміння та навички їхнього практичного застосування, а також усвідомлення відповідальності за виконання тих чи інших дій. В. Ніжегородцев (2014) визначає компетентність як «сукупність особистісних якостей фахівця, що зумовлені досвідом його професійної діяльності у конкретній сфері» (с. 12). М. Кузьміна (2021) визначає компетентність як «системне поняття з відповідною розгалуженою структурою» (с. 167). С. Соболева (2018) акцентує увагу на тому, що компетентність – це відповідність досвіду та загально професійних умінь, навичок особистості для вирішення соціально-професійних проблем, різного рівня складності завдань, тобто виконання трудових функцій. А. Хуторський (2009) пропонує розуміти під поняттям «компетентність» володіння людиною відповідною компетенцією, що спирається на його особистісне ставлення до діяльності. Ураховуючи вищезазначені визначення, під поняттям «компетентність» будемо розуміти особистісні якості людини, що формуються у процесі набуття відповідного досвіду та демонструють високий рівень оволодіння цими компетенціями. Зазначимо, що компетенція та компетентність – поняття взаємоумовлені, удосконалення яких взаємопов'язане: розширення компетенцій (сучасна обізнаність у інформаційному просторі, уміння працювати з новими технологіями тощо) зумовлює потребу у підвищенні рівня компетентностей, і навпаки. Зокрема, набуття таких компетентностей як: інформаційна, полікультурна, соціальна, комунікативна тощо, стає умовою розвитку ініціативності, прагнення до співпраці, здатності працювати у групі, комунікативних навичок, уміння вчитися, оцінювати, логічно мислити і використовувати інформацію (Харківська, Малихіна, 2021, с. 4).

Дослідження поняття «соціальна компетентність» розпочалося роботами Р. Уайта (1959), за визначенням якого соціальна компетентність – схильність людини до ефективної взаємодії з навколишнім середовищем, тобто із соціумом (людською сукупністю) та природою. Ю. Габермас (1994), конкретизуючи визначення Р. Уайта, виводить, що соціальна компетентність – це здатність до усвідомленого адекватного та ефективного вирішення проблем, що виникають під час взаємодії людини із соціумом. К. Хоменко (2017) визначила, що «соціальна компетентність формує готовність самостійно вирішувати завдання, пов'язані із соціальним життям, оцінювати власну діяльність, життєві професійні цінності, готовність до співпраці, здатність до професійного та особистісного самовдосконалення» (2017, с. 117). Погоджуємось із думкою

В. Ясничкої (2004), яка вважає, що соціальна компетентність є головною метою виховної спрямованості в освітньому процесі, а також є основою соціалізації особистості для адекватного вирішення життєвих ситуацій, здатності до взаємодії, самостійності та відповідальності, розуміння необхідності встановлення різноманітних соціальних зв'язків у сучасному світі. Отже, під поняттям «соціальна компетентність» будемо розуміти ступінь адекватності та ефективності реагування на проблемні життєві ситуації; здатності досягати власних реальних цілей, використовуючи для цього певні методи; брати участь у складній системі міжособистісних відносин. Оскільки сформованість у людини соціальної компетентності забезпечує сприятливі умови для її життєдіяльності в соціумі, то можемо припустити, що саме соціальна компетентність є ключовою у процесі розвитку загальних компетентностей людини.

К. Хоменко (2017) розуміє соціальну компетентність фахівців медичної галузі як «вміння вирішувати різні соціально-медичні проблеми (куріння, алкоголізм, ожиріння, наркоманія та ін.), надавати необхідну медичну допомогу хворим незалежно від їх соціального статусу, освіти, релігійних поглядів, раси та ін.» (с. 99). Л. Лимар (2019) визначає підвид професійної компетентності фахівця медичної галузі – соціальну компетентність як «уміння та навички ефективної взаємодії в медичному професійному середовищі, що включає взаємодію з пацієнтом та його рідними, взаємодію з іншим медичним персоналом та керівництвом та взаємодію у медичному середовищі та приналежність до нього на загальному рівні» (2019, с. 138). Ураховуючи вищезазначені трактування соціальної компетентності фахівців медичної галузі, висвітлюємо ключове тлумачення, яким будемо послуговуватися під час дослідження: *соціальна компетентність фахівців медичної галузі у системі після дипломної освіти* – це уміння та навички вирішувати соціальні проблеми у медичній галузі, брати участь у складній системі міжособистісних відносин між фахівцями медичної галузі, між фахівцем медичної галузі та пацієнтом із його рідними, між фахівцем медичної галузі та керівництвом медичної установи.

Компоненти розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти. Діяльність фахівця медичної галузі соціально спрямована, оскільки зумовлена постійною взаємодією між суб'єктами медичної сфери та пацієнтами. Тому можна сказати, що розвиток соціальної компетентності фахівця відображає мотиви та цінності особистості, навички соціальної поведінки та міжособистісних взаємодій між членами соціуму, а також усвідомлення ним свого місця у суспільстві. Крім цього, розвиток соціальної компетентності фахівців медичної галузі є однією з важливих складових прояву ними готовності самостійно вирішувати професійні завдання, власної соціальної активності, професійних цінностей, здатність до професійного та особистісного самовдосконалення (Хоменко, 2017, с. 117). Відповідно до логіки дослідження здійснимо аналіз компонентів соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти.

Л. Лимар (2019) визначила такі компоненти соціальної компетентності фахівця медичної галузі:

1. Мотиваційно-вольовий компонент – уключає мотивацію фахівця у професійній діяльності; вольова складова передбачає самооцінювання та саморегуляцію фахівця у взаємодії із пацієнтами, задля уникнення емоційного вигорання фахівця медичної галузі.

2. Когнітивний компонент – передбачає знання із соціальної психології щодо взаємодії з пацієнтами; оволодіння етико-правовими знаннями задля уникнення утисків прав та свобод інших.

3. Організаційно-діяльнісний компонент – представлений уміннями та навичками організації самої взаємодії з пацієнтами чи колегами; реалізація стратегічних прийомів вирішення конфліктів (компроміс, а не примус чи ухилення); компетентний процес спілкування (демократичний, а не авторитарний чи ліберальний); підтримка поваги та довіри під час взаємодії (стиль спілкування, мова, емоції, міміка, жести тощо) (с. 92–93).

Інше бачення щодо компонентів розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти, як:

1. Когнітивний компонент соціальної компетентності характеризується знаннями про правила комунікації, суспільство та його закони, основи співпраці й спілкування з іншими, розв'язання конфліктних ситуацій.

2. Ціннісний компонент – здатність слідувати принципам, ураховувати права та свободи співучасників, визначати власну позицію у взаємодії, бути толерантним та стриманим.

3. Поведінковий компонент – уміння продуктивно співпрацювати, застосовувати стратегію до вирішення проблем, емоційно налаштовуватися на взаємодію (Хоменко, 2017; Шевчук & Хлестова, 2021).

Єдність зазначених вище компонентів забезпечує гармонійний розвиток соціальної компетентності особистості – фахівця медичної галузі у системі післядипломної освіти, який компетентно застосовує набуті знання та навички для вирішення соціальних проблем, прагне до постійного самовдосконалення, слідує моральним цінностям та загальноприйнятими правилами поведінки в соціумі.

Отже, розвиток соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти має відбуватися відповідно до чотирьох структурних компонентів соціальної компетентності фахівця медичної галузі, а саме:

1. Комунікативна – уміння знаходити спільну мову із співрозмовником; навички не тільки слухати, а й чути співрозмовника; відкритість, толерантність, гуманність; дотримання культурних норм спілкування з урахуванням менталітету народу.

2. Соціально-оперативна – знання про соціальні інститути та структури, обізнаність та орієнтація у їх функціонуванні.

3. Соціально-психологічна – уміння вирішувати міжособистісні проблеми; урахувати психологічний розвиток особистості; знання психологічних основ взаємодії з пацієнтами та їх рідними.

4. Особистісна складова – усвідомлення своєї приналежності до народу, своїх переваг та недоліків; навички застосування механізмів самоконтролю, саморегуляції та самовдосконалення.

Систему принципів, розроблену Н. Зобенько (2001), адаптовано до теми та мети нашого дослідження. Так, серед провідних принципів розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти визначаємо такі:

1. Принцип фундаменталізації, що передбачає єдність теоретичної та практично-професійної підготовки фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти.

2. Принцип системності як реалізація структурних зв'язків усередині системи професійної підготовки фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти; як відображення системи професійних знань, умінь та навичок (наукові знання, методів наукового пошуку тощо).

3. Принцип науковості, що відображає відповідність змісту професійної підготовки можливостям сучасної наукової думки; як реалізацію співвідношення теорії і практики професійної підготовки фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти.

4. Принцип доступності – передбачає відповідність змісту професійної підготовки фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти їх рівню обізнаності.

Дотримання цих принципів забезпечує рівномірний та всеохоплюючий процес розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти.

Поканики соціальної компетентності фахівців медичної сфери. Зауважимо, що соціальна компетентність фахівця медичної галузі виступає як феномен свідомості та поведінки фахівця у соціумі, що водночас вимагає від нього компетентного ставлення до своєї професійної діяльності. Відповідно, ключовими ознаками розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти: повинні логічно мислити, бути відкритими до спілкування та взаємодії, оптимістично ставитись до життя, бути емоційно зрілими, бути відповідальними у прийнятті рішень, здійснювати постійний самоконтроль, прагнути до вдосконалення тощо. Фахівець зі сформованими соціальними компетенціями демонструє мобільність, відкритість до змін, знає свої цілі, готовність до оновлення знань, умінь та навичок, збагачення свого професійного досвіду.

Розвиток соціальної компетентності неможливий без засвоєння моральних цінностей, таких етичних норм, як: гуманність, чесність, справедливість, толерантність, доброта, щирість, відповідальність, відданість, стриманість тощо. Моральний розвиток особистості є показником формування соціальної зрілості особистості, фахівця медичної галузі. Погоджуємось із А. Харківською (2021), що під час розвитку соціальної компетентності найбільше уваги варто зосереджувати саме на «гуманістичних поглядах здобувачів освіти, що реалізуються в умовах переходу від традиційного до гуманістичного» (с. 346).

Професійно значимими показниками соціальної компетентності фахівців медичної галузі є: уміння працювати в команді; навички міжособистісної комунікації; здібності до самокритики та свідомого сприйняття критики. Високий рівень професійності, упевненість у своїх діях, спокійність під час критичних ситуацій забезпечують успішність професійної діяльності соціально компетентного фахівця медичної галузі.

Спираючись на власний досвід, зазначимо, що розвиток соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти має перелік *сприятливих умов* для їхнього розвитку, серед яких

виділимо: можливість мобільності фахівців між медичними закладами; обмін досвідом із колегами; добровільна участь у волонтерських проєктах, дружній професійний колектив, доброзичливі стосунки у ньому; участь у психологічних тренінгах для фахівців медичної галузі; проведення науково-пошукові дослідження та заняття самоосвітою; контроль та аналіз соціальних звичок, що пов'язані із здоров'ям людей тощо.

Проте існують і *несприятливі умови* для розвитку соціальної компетентності: зниження рівня життя; зміни в ідеології; зниження рівня духовності; професійна діяльність заради заробітної плати, а не заради істинної допомоги пацієнтам; вплив негативної чи фейкової масової інформації; розчарування у професійній діяльності; невідповідність власних цілей та затрат на шляху її реалізації тощо.

Можливості закладів системи післядипломної освіти з розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі:

1) Врахування психологічного та соціологічного наукового знання при розробці освітніх програм підготовки фахівців медичної галузі, що розширяють їхній світогляд щодо психологічних особливостей особистості, розвитку людського потенціалу, прийомів та методів самоосвіти, саморегуляції та самокорекції (Рашкевич, 2017). Важливо звертати увагу на психологічні аспекти соціальної комунікації, взаємодії з колегами чи з пацієнтами. Якісне опанування знань, умінь та навичок сприятиме успішній подальшій професійній діяльності фахівців медичної галузі.

2) Спираючись на власні спостереження, зазначимо, що найбільш результативною формою навчання за якої здійснюється розвиток соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти, є семінарські та практичні заняття, де за допомогою різних методів та прийомів, таких, як: дискусія, обговорення, ділові та рольові ігри, створення соціальних проєктів та досліджень, відбувається розвиток соціально-комунікативних навичок, умінь вирішувати проблемні ситуації, взаємодіяти у групі, усвідомлення приналежності кожного фахівця медичної галузі до великої соціальної спільноти – медичної галузі – українців.

3) Уважаємо за доцільне наголосити, що формування та розвиток соціальної компетентності медичних фахівців у системі післядипломної освіти здійснюється й під час самоосвіти:

– онлайн-ресурси для самоосвіти: вебінари, курси, платформи – INgenius (платформа про медичні дослідження, новини, корисні матеріали), Medscape (ресурс з новинами, наковими статтями), Prometheus (проходження онлайн-курсів), Sermo (медична спільнота фахівців медичної галузі з усього світу для обміну досвідом, обговорення) тощо (9 корисних ресурсів, 2017);

– участь у регіональних, усеукраїнських та міжнародних консиліумах, конференціях, конкурсах, що передбачає також мобільність фахівців медичної галузі для обміну професійним досвідом.

Отже, можливостей для розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти достатньо. Звертаємо увагу, що під час обрання того чи іншого прийому, способу розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі варто враховувати єдність її компонентів для рівномірного та якісного удосконалення соціальної компетентності.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. На підставі аналізу наукових досліджень щодо трактувань ключових понять дослідження сформовано авторське тлумачення поняття «соціальна компетентність фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти» як умінь та навички вирішувати соціальні проблеми у медичній галузі, брати участь у складній системі міжособистісних відносин між фахівцями медичної галузі, між фахівцем медичної галузі та пацієнтом із його рідними, між фахівцем медичної галузі та керівництвом медичної установи. Визначено, що якісний розвиток соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти можливий за умови єдності принципів розвитку соціальної компетентності: фундаменталізації, єдності теоретичної та практичної підготовки, системності, науковості, доступності. З'ясовано, що єдність компонентів (когнітивний, ціннісний, поведінковий) забезпечать гармонійний розвиток соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти. Способами розвитку соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти є: врахування психологічного та соціологічного наукового знання при розробці освітніх програм підготовки фахівців медичної галузі; урізноманітнення методів та прийомів навчання (дискусії, обговорення, ділові та рольові ігри, соціальні проєкти); самоосвіта.

Проблема дослідження потребує подальшого поглибленого вивчення шляхів підвищення рівня соціальної компетентності фахівців медичної галузі у системі післядипломної освіти.

Література

- Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. Москва : Высш. шк., 1980. 19 с.
- Борбич Н. В. Соціальна компетентність майбутніх фахівців як один із пріоритетних напрямків функціонування сучасної системи освіти. *Вісник Черкаського університету* : зб. наук. ст. Серія : Педагогічні науки. Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. № 10. С. 30–35.
- Варецька О.В. Формування соціальної компетентності педагога засобами медіаосвіти. *Особистість у єдиному освітньому просторі* : збірник наукових тез III Міжнародного Форуму 26–29 квітня 2012. Запоріжжя, 2012. Вип. 7. 2 с.
- Глебова Н. І. Соціальна компетентність майбутнього галузевого фахівця в соціально-суб'єктному соціологічному дискурсі. *Спеціальні та галузеві соціології*. 2018. Вип. 6. С. 40–45. URL : http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/7582/1/habit_2018_6_9.pdf.
- Гончарова-Горянська М. В. Соціальна компетентність дошкільнят: поняття, зміст, шляхи розвитку. *Єдність особистісного і соціального факторів у виховному процесі навчального закладу* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / Нац. ун-т імені Т. Г. Шевченка. Полтава, 2004. С. 82–88.
- 9 корисних ресурсів для медиків. *Міністерство охорони здоров'я України*. 2017. URL : <https://moz.gov.ua/article/internship/9-korisnih-resursiv-dlja-medikiv>.
- Зобенько Н. А. Сучасні підходи до підготовки фахівців соціально-педагогічної сфери в умовах класичного університету. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Педагогіка, соціальна робота. 2001. Вип. 29. С. 48–52.
- Кузьміна М. О. Наукова рефлексія спектра професійних компетенцій випускників спеціальності 231 «Соціальна робота». *Науковий журнал Хортицької національної академії*. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2021. Вип. 1(4). С. 166–176. DOI:<https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-4-15>
- Курліщук І. І., Швирка В. М. Педагогічні умови розвитку соціальної компетентності майбутніх фахівців засобами волонтерської діяльності: зб. наук. праць ЛОГОΣ. Париж. 2021. С. 84–87. URL : <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/8608/8574>.
- Лимар Л. В. Основні компоненти соціальної компетентності сімейних лікарів в Україні. *Медична освіта*. 2019. № 2. С. 90–95. URL : https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita/article/view/10101.
- Лимар Л. В. Поняття соціальної компетентності сімейного лікаря як різновид його професійної компетентності. *Актуальні проблеми психології*. Правничий вісник Університету «Крок», 2019. № 34. С. 135–143. URL : <https://lbku.krok.edu.ua/krok-university-law-journal/article/view/205/174>.
- Могильник А. І., Адамчук Н. М., Бодулев О. Ю. Особливості вищої медичної освіти України в аспекті безперервного професійного розвитку лікарів. *Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти*. Українська медична стоматологічна академія. 2021. С. 173–175. URL : http://elib.umsa.edu.ua/bitstream/umsa/16031/1/Mogilnik_Osoblivosti.pdf.
- Ніжегородцев В. О. Формування методичних компетентностей майбутніх учителів фізики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. / Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 22 с.
- Післядипломна освіта лікарів: характеристика базових понять. *Медична освіта*. 2019. URL : <http://medosvita.info/2019/05/19/pisladiplomnaosvita/>.
- Равен Дж. Педагогическое тестирование : проблемы, заблуждения, перспективы / пер. с англ. [2-е изд., испр.]. Москва : Когито-Центр, 2001. 142 с.
- Рашкевич Ю. М. Компетентнісний підхід до формування освітніх програм: практичні аспекти. *Презентація лекції*. 2017. URL : https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=f9bsKrQAAAAJ&sortby=pubdate&citation_for_view=f9bsKrQAAAAJ:isC4tDSrTZIC.
- Соболева С. Формування соціальної компетентності майбутніх фахівців з економіки у процесі викладання соціально-гуманітарних дисциплін. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 2 (76). С. 197–206. URL : <https://pedscience.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2018/05/21-1.pdf>.

- Харківська А. А. Квінтесенція розвитку єдиного освітнього простору багаторівневих інноваційних навчальних закладів. *Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук*: зб. матер. І Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Мелітополь, 24 листопада 2021 р.) / ред. кол. Ломейко О. П., Єременко О.А., Михайлов В.В. та ін.. Мелітополь : ТДАТУ, 2021. Ч. 1. С. 344–346.
- Хоменко К. П. Формування професійної компетентності майбутніх лікарів в університетах Польщі (1990–2015) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Нац. акад. пед. наук Укр. ін.-т вищ. освіти, Київ. 2017. 237 с. URL : https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Homenko_08.06.2017_disertac.pdf.
- Хуторський А. Ключові освітні компетентності. *Освіта UA* : Сучасна школа. 2009. URL : <http://ru.osvita.ua/school/method/2340/>.
- Шевчук Т. І., Хлестова С. С. Науково-теоретичні основи формування соціокультурної компетентності майбутніх лікарів у процесі вивчення природничих дисциплін. Riga, Latvia : «Baltija Publishing». 2021. С. 412–430. URL : <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-024-7-20>.
- Ясницкая В. Р. Социальное воспитание в классе. Москва, 2004. 352 с.
- Habermas J. Faktizitat und Geltung: Beitrage zur Diskurstheorie des Rechts und Staatstheorie. Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1994. 662 p.
- Kharkivska A., Malykhina V. Instrumental competencies of higher education seekers as a factor of professional training. *Adaptive management: Theory and practice. Series : Pedagogics*, 2021. № 11(21). P. 14. URL : [https://doi.org/10.33296/2707-0255-11\(21\)-09](https://doi.org/10.33296/2707-0255-11(21)-09).
- While R.W. Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological review*, 1959, № 66. P. 297–333.

References

- 9 useful resources for physicians.(2017). *Ministry of Health of Ukraine*. <https://moz.gov.ua/article/internship/9-korisnih-resursiv-dlja-medikiv> (ukr).
- Arkhangelskii, S. I. (1980).The educational process in higher education, its logical foundations and methods : Vysshiaia shkola Publishing (rus).
- Borbych, N. V. (2012).Social competence of future professionals as one of the priority areas of the modern education system/ *Bulletin of Cherkasy University* : collection of scientific articles. Series : Pedagogical sciences : Publishing House of Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, № 10. 30–35 (ukr).
- Habermas, J. (1994).Faktizitat und Geltung: Beitrage zur Diskurstheorie des Rechts und Staatstheorie. Suhrkamp, Frankfurt am Main (ger).
- Hlebova, N. I. (2018).Social competence of the future industry specialist in the socio-subjective sociological discourse. *Special and Branch Sociology*. Iss. 6. 40–45. http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/7582/1/habit_2018_6_9.pdf (ukr).
- Honcharova-Horianska, M. V. (2004).Social competence of preschool children: concept, content, ways of development. *The unity of personal and social factors in the educational process of the educational institution* : materials of International scientific and practical conference / Taras Shevchenko National University. 82–88 (ukr).
- Kharkivska, A.& Malykhina, V. (2021).Instrumental competencies of higher education students as a factor of professional training. *Adaptive Management: Theory and practice. Series : Pedagogy*, № 11(21). 14. [https://doi.org/10.33296/2707-0255-11\(21\)-09](https://doi.org/10.33296/2707-0255-11(21)-09) (eng).
- Kharkivska, A. A. (2021). The quintessence of the development of a united educational space of multilevel innovative educational institutions.*Research and innovation in the field of social sciences and humanities*: collection of the materials of I All-Ukrainian scientific and practical Internet conference (Melitopol, 24thNovember 2021) / ed. by Lomeiko O. P., Yeremenko O. A., Mykhailov V. V. and others : TDA TU Publishing, Part. 1. 344–346 (ukr).
- Khomenko, K. P. (2017).Formation of professional competence of future doctors in Polish universities (1990-2015) : abstract of the thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences : 13.00.01 / National Academy of Pedagogical Sciences. Ukrainian Institute of Higher Education https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Homenko_08.06.2017_disertac.pdf (ukr).
- Khutorskyi, A. (2009). Key educational competencies. *Education UA: Modern School*. <http://ru.osvita.ua/school/method/2340/> (ukr).

- Kurlishchuk, I. I. & Shvyrka, V. M. (2021). Pedagogical conditions for the development of social competence of future professionals by means of volunteering : collection of scientific works ΛΟΗΟΣ. Paris. 84–87. <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/8608/8574> (ukr).
- Kuzmina, M. O. (2021). Scientific reflection on scientific competencies spectrum of graduates in specialty 231 «Social Work». *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work) : scientific journal* / [editorial board : V. Nechyporenko (chief editor) and others]. : Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education – Khortytsia National Educational and Rehabilitational Academy of Zaporizhzhia Regional Council. Iss. 1(4). 166–176. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-4-15> (ukr).
- Lymar, L. V. (2019). The concept of social competence of a family doctor as a kind of his professional competence. *Current Issues of Psychology. Legal Bulletin of Krok University*, № 34. 135–143. <https://lbku.krok.edu.ua/krok-university-law-journal/article/view/205/174> (ukr).
- Lymar, L. V. (2019). The main components of social competence of family doctors in Ukraine. *Medical education*. № 2. 90–95. https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita/article/view/10101 (ukr).
- Mohylnyk, A. I., Adamchuk, N. M. & Boduliev, O. Yu. (2021). Features of higher medical education in Ukraine in terms of continuous professional development of doctors. *Realities, problems and prospects of higher medical education. Ukrainian Medical Dental Academy*. 173–175. http://elib.umsa.edu.ua/bitstream/umsa/16031/1/Mogilnik_Osoblivosti.pdf (ukr).
- Nizhehorodtsev, V. O. (2014). Formation of methodological competencies of future physics teachers : abstract of the thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences : 13.00.04. / National Pedagogical Dragomanov University (ukr).
- Postgraduate education of doctors: characteristics of basic concepts. (2019). *Medical Education*. <http://medosvita.info/2019/05/19/pisladiplomnaosvita/> (ukr).
- Rashkevych, Yu. M. (2017). Competence approach to the formation of educational programs: practical aspects *Lecture presentation*. https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=f9bsKrQAAAAJ&sortby=pubdate&citation_for_view=f9bsKrQAAAAJ:isC4tDSrTZIC (ukr).
- Raven, Dzh. (2001). Pedagogical testing: problems, misconceptions, perspectives / translation from English [2nd corrected edition] : Kogito-Centr. (rus).
- Shevchuk, T. I. & Khlietova S. S. (2021). Scientific and theoretical bases of formation of sociocultural competence of future doctors in the process of studying natural sciences : «Baltija Publishing». 412–430. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-024-7-20> (ukr).
- Sobolieva, S. (2018). Formation of social competence of future specialists in economics in the process of teaching social sciences and humanities. *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*. № 2 (76). 197–206. <https://pedscience.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2018/05/21-1.pdf> (ukr).
- Varetska, O. V. (2012). Formation of social competence of a teacher by means of media education. *Personality in a united educational space: collection of abstracts of III International Forum 26–29 April 2012* Vyp. 7 (ukr).
- While, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, № 66. 297–333. (eng).
- Yasnitskaia, V. R. (2004). Social education in the classroom. (rus).
- Zobenko, N. A. (2001). Modern approaches to the training of specialists in the socio-pedagogical sphere in a classical university. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series : Pedagogy, social work*. Iss. 29. 48–52 (ukr).

РАЗВИТИЕ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ МЕДИЦИНСКОЙ ОТРАСЛИ В СИСТЕМЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Валерий Харьковский, кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры педагогики, философии и языковой подготовки, Харьковская медицинская академия последипломного образования, Харьков, Украина, e-mail: kharkivskiy0106@gmail.com

Осуществлен анализ исследований зарубежных и отечественных ученых по данной проблеме. Сформировано понятие «социальная компетентность специалистов в области последипломного образования». Определены компоненты и принципы развития социальной компетентности специалистов в области последипломного образования.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, социальная компетентность, специалист медицинской отрасли, система последипломного образования.

DEVELOPMENT OF SOCIAL COMPETENCY OF MEDICAL SPECIALISTS IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION

Valerii Kharkivskiy, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Pedagogy, Philosophy and Language Training of the Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education, Kharkiv, Ukraine, e-mail: kharkivskiy0106@gmail.com

The analysis of foreign and domestic scientists' researches on the problem of research, namely, on the development of personal competency, development of social competency, development of social competency of medical specialists in particular, was carried out. It was found out that the problem of the development of social competence of medical specialists in the system of postgraduate education was little researched, therefore, the need for the study of this issue arose. A number of interpretations of such concepts as competence, competency and social competency by foreign and domestic scientists was analyzed. The author highlights the difference between the concepts of "competence" and "competency". The author's interpretation of the following concepts is presented: "competence", "competency", "social competency" and "social competency of medical specialists". The components of social competency of healthcare professionals in the system of post-graduate education are analyzed, including cognitive, value, behavioral; motivational-volitional, cognitive, organizational-activational as offered by L. Lyman. The author has adapted the system of principles of social competency according to N. Zobenko to the topic of research. Thus, the principles of social competency of medical specialists in the system of postgraduate education are reflected: they are fundamentalization, consistency, scientificity, and accessibility. The following elements of social competency structure of medical specialists in the system of postgraduate education were analyzed: communicative, socio-operative, socio-psychological, personal. The characteristic traits, which a specialist of medical sphere should possess in order to develop social competency, were revealed: they are humanity, tolerance, optimism, openness, responsibility, tolerance, skills to solve conflicting and unpredictable tasks, self-control, self-criticism and self-improvement. The favorable conditions for the qualitative development of social competency of specialists in the field of postgraduate education are identified. Generalization of the research results is carried out through the illuminated possibilities of development of social competency of medical specialists in the system of postgraduate education (taking into account psychological and sociological scientific knowledge in the development of educational programs for the training of medical professionals, use of various forms and methods of work, application of methods of self-education of medical specialists).

Keywords: competence, competency, social competency, medical specialist, system of postgraduate education.

*Стаття надійшла до редакції / Received 30.11.2021
Прийнята до друку / Accepted 15.12.2021
Унікальність тексту 100 % (Unicheck ID1011178791)
© Валерій Сергійович Харківський, 2021*